

ОТКЪСИ

Глава 1

Слънцето, което от час потропваше по затворените ми клепачи, изведнъж ме удари по очите с грамадни, жежки чукове. Стаята се изпълни със светлина и чезнещите игриви сенки по тапетите се заоплакваха от крещящия триумф на обедните лъчи. Събудих се, за да се озова отново в Кънектикът и в един нормален свят.

Зелда беше станала – очевидно, защото след миг влезе в стаята, пеейки с цяло гърло. Когато пее тихо, обичам да я слушам, но извиси ли глас, от инстинкт за самосъхранение запявам с нея. И така, подхванахме песен за бисквитите. Разправяше се за това как всички добри хора в Алабама закусвали бисквити и затуй били хубави и мили и щастливи, пък в Кънектикът ядели яйца с бекон и препечени филийки, та ставали сърдити, отегчени и нещастни – особено ако като деца са хапвали бисквити.

Накрая песента свърши и аз полюбопитствах дали е питала готвачк...

– О, тя дори не знае какво значи „бисквита“ – прекъсна ме жално Зелда. – А как ми се ядат и праскови...

В този миг ме осени щура идея, която побърза да ми се покаже в целия си блясък.

– Сега ще се облека – прошепнах тихо аз, – после ще слезем долу и ще се качим в колата, която, както забелязах, снощи е останала на двора, защото беше твой ред да я прибереш, пък ти беше твърде заета. Ще се настаним отпред и ще поемем към Монтгомъри, Алабама, за да ядем бисквити и праскови.

Със задоволство отбелязах, че тя изглеждаше порядъчно впечатлена. И все пак само ме погледна очаровано и рече:

– Не можем. Колата няма да стигне дотам. А и не бива.

Сметнах, че това са чисти формалности.

– Бисквитиии! – натъртих аз въздействащо. – Праскови! Розови и жълти, сочни...

– Недей! О, недей!

– Топло слънце. Ще изненадаме вашите. Няма да им пишем, че пристигаме, и просто ще цъфнем на вратата им след седмица и ще кажем, че не сме намерили нищо за ядене в Кънектикът, затова сме решили да се отбием, за да хапнем биск...

– Няма ли да е хубаво? – примоли се тя, жадна за насърчение.

Заех се да рисувам приказна картина: как ще се носим на юг по искрящите булеварди на градовете по тихи улички и уханни алеи, където клоните на бъзовите храсти ще рошат косите ни с дългите си, сладки пръсти, към червените, запрашени провинциални градчета, в които новоизлюпени почитателки на модата с широкополи сламени шапки учудено ще гледат тържественото ни преминаване...

– Да... – възрази печално тя, – само да не беше *колата*.

Та така стигаме до Таратайката.

Таратайката беше родена през пролетта на 1918 година. Принадлежеше на високопарния модел Експенсо^[1] и в невръстна възраст се продаваше за над трийсет и пет хиляди долара. Естествено, макар по име да беше Експенсо, неофициално си беше таратайка и като такава – кола точно за нас. Горедолу веднъж на пет години някои от производителите пускаха на пазара таратайки и търговският им представител веднага дотичваше при нас, защото знаеха, че ние сме хора, на които следва да се продават таратайки.

Когато се озова при нас, конкретният екземпляр беше прехвърлил най-добрите си години. По-точно, беше претърпял гръбначна травма и след неуспешно лечение имаше склонност да върви приведен на една страна; освен това страдеше от хронични стомашни неразположения и астигматизъм на двата фара. В същото време обаче беше изнервящо, разхлопано и неимоверно бърз.

Що се отнася до аксесоарите, Таратайката беше твърде нехайна към собствената си личност и беше изпогубила всичките си инструменти с

изключение на един очукан крик и един гаечен ключ, които при правилно приложение биха могли да способстват за смяната на капла с гръмнала или пукната гума с такава, върху която все още има здрава. Но всички тези слабости бледнееха пред факта, че беше Експенсо и името на модела е се кипреше най-отпред, което несъмнено си беше повод за гордост.

Зелда се колебаеше. Видимо потисната, тя седна на ръба на леглото ми и изказа някои обезсърчителни забележки относно цената на подобно пътуване и перспективата да оставим къщата без надзор за толкова дълго. Накрая стана и без да каже дума повече, се отдалечи, но след минута чух звука от вадене на куфар изпод леглото.

Така започна всичко. Половин час след раждането на идеята вече се носехме по шосето под юлското слънце. На задната седалка бяха натъпкани три големи куфара, а Зелда стискаше в ръка десетсантиметрова карта на Съединените щати, откъсната от рекламна брошура на компанията „Зърна и семена“. Като се прибавят двата жалки инструмента и чифт очила, от които липсваше едното стъкло, това беше цялата ни екипировка за пътешествието.

В Уестпорт спряхме пред любимия си гараж, за да заредим обичайните течности – бензин, вода и масло от хвойна... о, простете, мислех си за друго. По време на този процес неколцина минавачи забелязаха куфарите и се скупчиха около колата, а ние нехайно споменахме на раздавача на течности, че сме се запътили към Алабама.

– Мили боже – възкликна един от зяпачите, изпълнен с благоговение, – това не е ли чак във Вирджиния?

– Не, не е – хладно отвърнах аз.

– Това е щат – обясни Зелда, като му отправи доста презрителен поглед.
– Там съм родена.

Географът млъкна.

– Е – бодро рече собственикът на гаража, – явно ще изкарате там нощта.

Той посочи куфарите.

– Каква нощ! – извиках аз. – Ще ни трябва седмица, за да стигнем.

Онзи така се слиса, че изтърва маркуча и поля обущата си с бензин.

– Искате да кажете, че сте тръгнали с тази таратайка нанякъде, докдето се пътува цяла седмица?

– Нали ви казах, че отиваме в Алабама?

– Аха. Но реших, че говорите за хотела в Ню Йорк.

В тълпата взеха да се чуват подхилквания.

– С коя половина ще пътувате? – попита неприятен глас. – Горната или долната?

– Ще ви изпреваря с камионетката за мляко.

– Как я мислите, да се търкаляте по инерция ли?

Атмосферата стана потискаща. Съжалявах, заедно не казах просто, че ще се разходим по пощенския път до Ню Йорк. Не умеехме да се държим надменно дори когато се налагаше. В този момент собственикът на гаража, който от няколко месеца се изявяваше като личен лекар на Таратайката, ни погледна, поклати тежко глава и с погребален тон ни благослови:

– Бог да ви е на помощ!

– Не се тревожете! – отговорих с рязък тон, като включих на първа.

– Дано да имате подръка катафалка.

Вдигнах крак от съединителя с намерението да потегля гордо от тази крайно неприятна сцена и по възможност да отнеса поне част от набъбващата тълпа. За зла участ, Таратайката реши точно в този момент да кихне и да угасне.

– Колата си знае работата – отбеляза собственикът на гаража. – Тия приказки за Алабама са все едно да накараш старец да събере футболен отбор.

Ала аз вече бях успял да убедя мотора да нададе гръмовен, въодушевен рев и макар и стенойки, препуснахме по пощенския път към Ню Йорк.

Сега, ако бях господин Бъртън Холмс^[2], щях подробно да ви опиша всички места, през които минахме по пътя от Уестпорт до Ню Йорк; как в едно градче всички местни носят сини шапки и елеци, а в друго изобщо не носят дрехи, понеже по цял ден се плацикат на слънце в една кална дупка на стотина ярда от шосето. Ще намерите подробни описания на тези места във всеки автомобилен пътеводител редом с илюстрации и подчертани забележителности, плюс указания как да свиете наляво, за да влезете в тях, и надясно, за да излезете. Не се тревожете за това. А образователната част на нашето писание ще започне малко по-нататък.

Помня, че близо до Ню Йорк имаше хиподром, а може да е било и аеродром; че видяхме дълги мостове, водещи нанякъде, а после пред очите ни изникна градът. Улици, тълпи, лек ветрец, високи сгради и слънце между тях, лица, които се плискаха, размазваха и завихряха като бели връхчета на безброй вълни, а над всичко това – силен, топъл шепот.

Грамадни полицаи с черти, напомнящи на Парнел, на Де Валера, на Даниел О'Конъл, гигантски полицаи с черти, напомнящи на господин Мът, на Ед Уин, на бившия президент Тафт, на Рудолф Валентино, мрачни черти, закръглени черти, меланхолични черти – и всички се понасяха край нас като сини километрични стълбове, свиваха се и се скъсяваха, смаляваха се в далечината като в скица от урок по перспектива. После и самият град се стопи зад гърба ни, а ние, вибриращи в неволен унисон с ферибота към Джърси, скърбяхме за лицата, които оставихме там, едва не заплакахме за тях, защото нямаше да вкусят от слънцето, към което ние се бяхме запътили, нямаше да хапнат ни бисквити, ни праскови, нямаше да следват белите пътища от призори до първите лунни лъчи... Да си млад, да летиш към далечни хълмове, да отиваш там, където щастието виси от клоните като ярък венец, който чака да го грабнеш – още беше постижимо, мислехме си ние, още имахме пристан от сивотата и сълзите и изгубените илюзии на неподвижния свят.

Глава 2

От другата страна на реката беше четири часът. Блатото, върху което плава Ню Джърси, се плъзна кротко покрай нас, последвано от трите най-грозни града на света. Носехме се по жълтата лента на шосето под едно от онези меки слънца, с които бях свикнал за четири години – слънца,

родени да греят над изискани тенис кортове и зелени игрища за голф. Но най-вече това бяха слънцата на Принстън: бяло-сиво-зелено-червеното градче, в което младостта и възрастта взаимно подхранват илюзиите си една ленива година подир друга.

Следвахме ли, следвахме лентата напред. Слънцето се разряза на тригонометрични фигури, превърна се в светъл облак и изведнъж изчезна. Разстилаше се здрач от Ню Брънсуик, от Дийнс, от Кингстън. Безименните селца сред мрака впериха в нас жълтите квадрати на прозорците си, после над шосето и полята надвиснаха тъмни небеса и ние се изгубихме.

– Огледай се за кули – рекох на Зелда. – Това ще да е Принстън.

– Много е тъмно.

Подминахме кръстопът с табели, умолително протегнати като белите ръце на призрак. Спряхме, аз слязох и драснах клечка кибрит. За миг в мрака проблеснаха четири имена. Само едно ми беше познато: Ню Йорк, 30 мили. Испитах облекчение: отдалечавахме се от Ню Йорк; после ме прониза мрачна мисъл: а дали не се приближавахме? Поне не бяхме в Ню Йорк или от другата му страна, макар че за последното не можех да съм сигурен.

Погледнах към Зелда, която спокойно съзерцаваше нощното небе.

– Какво ще правим?

– Е – рече тя накрая, – не можем да се ориентираме по картата на „Зърна и семена“, защото върху тази част от Ню Джърси има просто бял кръг, в който пише: „Тук се използват само продукти на „Зърна и семена“.

– Минава девет часът.

– Виж луната – посочи жадно тя. – Това е...

– Да, но искаме да стигнем до Принстън, да се нахраним и да се наспим.

– Искаш да кажеш, че четири години си учил в Принстън, но не можеш да разпознаеш имената на околните места?

– Предполагам, че това са села близо до Атлантик Сити – нещо като предградия. Я слушай! Мили боже, та ние сме на брега! Чуваш ли вълните?

И двамата се разсмяхме. „Прибойт“ измуча наблизко. В мрака – тежкия, кадифен мрак, ние се смеехме с пълен глас, а кравата енергично побягна да си играе на океан в другия край на пасището. Настъпи тишина, нарушавана единствено от монотонното мрънкане на Таратайката и нашите гласове, кротнати и приглушени.

– Наистина ли мислиш, че сме близо до Атлантик Сити? – попита Зелда с искрено любопитство. – Ако е така, бих искала да го разгледам.

Кравата пак измуча нейде в далечината; луната се скри зад облак без следа от извинение. Аз се качих обратно в Таратайката, но се чувствах неспокоен.

– Може да спим на открито – замечтано предложи Зелда.

– Отлична идея – съгласих се аз. – Какво ще кажеш да катурна колата наопаки и да се скрием под нея?

– Или да си построим къща. Ще вземеш инструментите и ще построиш къща. Мислиш ли, че ще се справиш само с един гаечен ключ? И крик имаш.

Тя запя химн, навярно с надеждата за божествена намеса. После се отказа и мина на „Мемфиски блус“. Песента обаче не оказа ни най-малко влияние върху неумолимите небеса, така че поехме нататък по шосето, оглеждайки се наоколо. Решихме, че ако видим къща, която не прилича на бърлога на престъпници или свърталище на вещици, ще спрем и ще попитаме за пътя. А ако случехме на някоя адска дупка, щях да се престоря, че гаечният ключ е пистолет, и бързо да се справя с всеки опасен тип.

Никъде обаче не спряхме, защото след стотина ярда стигнахме до каменен мост, а отдолу течеше река. Луната се показа и огря Стонибрук, която със сребристо спокойствие се виеше покрай брястовете като в картина на Коро. Бяхме на миля от Принстън. Прекосихме моста с тържествено боботене, минахме покрай готическия гребен клуб, сънуващ избледнели юнски дни, и продължихме нагоре през горичката, за да

влезем в летния Принстън, заспал дълбоко като във времената, преди генерал Мърсър^[3] да агонизира, пронизан от британски щик.

По улица „Насау“ нямаше жива душа (твърде рано беше училищата да пуснат мрежите си за амбициозни, мързеливи или глуповати подопечни), а „Насау Ин“ тъмнееше почти като напудрения си брат „Насау Хол“ от другата страна на пътя.

Влязох и на рецепцията видях набития, циничен Луи; Луи, който винаги се доверяваше, без да вярва. Трагедията на живота му беше, че бе видял как прочутият му бар угасва – същият бар, в който Арън Бър^[4] беше отпивал от виното на конспирацията; в който бяха гуляли десет поколения бащи и синове, и в който сега, уви, стените, направени от извитите плотове на стотина прастари маси, вече никога нямаше да чуят звъна на раблезиянски песни.

– О, всеведущи – подех аз, – дай подслон на мен и моята благоверна. Поели сме към екватора в търсене на екзотични храни и ни се ще да прекараме още една нощ под арийски покрив, преди да се впуснем в приключения със странни раси като пигмеи и тасманийци с пухкави опашки.

Луи не ме позна, макар да се досети, че някога съм бил сред избраниците. Съгласи се да ми даде стая и прощушна, че в града и колежа е тихо като в гробище. Завихме към паркинга, където за мое разочарование чернокожият на пост прие пристигането ни твърде равнодушно. Направо си ми каза, че срещу определена сума мога да оставя колата за цяла нощ.

Върнахме се бавно пеша под веселия ръмящ дъждец, който цяла нощ се сипа по сините плочи на покрива, а въздухът беше мек и влажен.

Глава 3

После се съмна, а окосената трева покрай колежа беше станала зелена-зелена от дъжда. Напомняше на гладко и хладно езеро, от което меко се издигаха сиви замъци и се губеха в сивотата на небето. Обширните тревни езера бяха осеяни с десетки гранитни острови, застинали на фона на тераси, прилични на огромни, неподвижни вълни, и изящни провлаци и полуострови, виещи се над повърхността, додето се срещнат с други

полуострови и се свържат със сводове като мостове над зелената, зелена вода.

В девет и трийсет слънцето се показва над „Насау Хол“ и ние се запътихме към луксозния гараж, за да се поинтересуваме от здравето на нашата Таратайка.

Пазачът ни изглежда скептично.

– На’де сте тръгнали?

Аз не повторих грешката от Уестпорт.

– Към Вашингтон.

– Хм... – бавно отговори той, – може и да стигнете, но не бих заложил мно’о пари.

– Не е ставало и дума за залози – хладно възразих аз.

– Щото никога не залагам мно’о на такива, че ще стигнат далеко. Мо’е да стигнат, мо’е и да не стигнат.

Отчетох информацията и настъпих стартера. Таратайката нададе мощен рев и вой. В следващия миг вече се носехме по улица „Насау“ в посока към Трентън.

Подминахме колежа в Лорънсвил, който дремеше на слънце с червеникавите си тухли. Погледнахме пак картата на каталога за семена, но като установихме, че и Трентън е скрит, този път от легендата, я хвърлихме на едно преминаващо прасе, което припикаше енергично към Принстън с видимото намерение да се запише в първи курс.

В Трентън направихме първата си ужасна грешка. След като се разделихме с картата на „Зърна и семена“, която въпреки несъмнените си пропуски все пак ни даваше приблизителна представа за посоката, закупахме „Пътеводител за автомобилисти на д-р Джоунс“. Оттук насетне кадансът на прозата му щеше да звънти в ушите ни по цял ден; загадките на неговия километраж, познанията му за попкултурата и накрая способността му да изказва всичките си заключения направо и наобратно за нас бяха сили на демоничен дух, непогрешим като папата.

Като начало разполагахме с три показалеца и комбинирайки данните от тях, стигнахме до извода, че Филадельфия се намира някъде между Ню Йорк и Вашингтон – както отдавна подозирах. Откритието беше последвано от дълго търсене...

– Дай да погледна.

– Чакай малко, ти го държа часове.

– Не е вярно. Ако ме оставиш на спокойствие само за минута...

– О, добре, само че ти не правиш каквото пише тук.

Което ни отведе до следващото откритие: а именно, че първото, което трябва да направим, е да изприпкаме по магистралата вляво.

– Какво ще рече „да изприпкаме“? – попита Зелда.

– Да натиснем газта и да поднасяме по завоите – предположих аз.

Тя ме изгледа сериозно.

– Аз мисля, че значи да тичаме.

– Всъщност значи да се въртим в кръг, докато се измъкнем – обясних аз.

– А може би значи да подскачаме? Но откъде изобщо сме сигурни, че Таратайката може да припка? За това сигурно трябва специална кола.

Не знам дали излизането ни от Трентън можеше да се опише като припкане. Зелда държеше пътеводителя на д-р Джоунс в скута си и ми казваше накъде да завия веднага щом – или поне точно след като – стигнем до мястото, където трябваше да завием. Скоро обаче страницата, на която се описваше как да стигнем от Трентън до Филадельфия, се откъсна и излетя, така че минахме на следващата, посветена на пътя от Филадельфия до Трентън, но ние просто четяхме наобратно, което ни се получаваше почти добре – почти, но не съвсем, защото по едно време някак си описахме кръг и тръгнахме назад към Трентън. После за късмет и тази страница се откъсна и излетя и ние стигнахме до Филадельфия по традиционния начин – тоест, разпитвайки мъдрите люде, които киснеха пред магазините и изкарваха дребни от

собствениците на гумаджийниците, давайки грешни съвети на преминаващите автомобили.

Денят беше още нахакан младок, когато стигнахме до родното място на Бенджамин Франклин... или Уилям Пен?

Точно когато се готвехме да дебаркираме, насреща ни се втурна цял взвод полицаи, които ни осведомиха, че това е еднопосочна улица, но всеки момент движението по нея можело да се обърне в другата посока и тогава щяло да се наложи да стоим там до следващата седмица, когато пак щяла да стане еднопосочна. Затова се шмугнахме в една неугледна пряка, в която поне нямаше правила. Имаше обаче един опърпан индивид и когато най-сетне успях да уловя погледа му, който не спираше да шари тревожно във всички посоки, му казах, че оставяме ценни куфари в колата и ще му бъдем много задължени, ако предупреждава минувачите да не ги вземат. Той обеща да го направи и ние се отдалечихме.

След обяда се върнахме в неугледната пряка. Всичко си беше както го бяхме оставили, само дето мъжа с неспокойния поглед го нямаше. Това беше странно, но точно когато се канех да запаля, от прозорец наблизко се чу глас:

– Ей, господине – рече една особа с почерняла от косми и мръсотия физиономия, – по-добре да караш към някой гараж.

Естествено, решихме, че и тук ни се подиграват досущ като в Кънектикът. Само че грешахме.

– Да, господине. Таратайката ви направи добра услуга преди час.

Аз го изгледах намръщено.

Той се подаде още малко от прозореца си и мръсотията на лицето му ентусиазирано залъщя.

– Имаше един клошар, който се навърташе наоколо и все надничаше към куфарите ви, а после оглеждаше улицата. Тамън протегна бавно ръка и – бум! Подскочи, изкрещя: „Не стреляйте!“, и хукна, все едно цялата полиция в града го гони по петите.

– Нима стреляхте по него? – намеси се Зелда.

– Не аз. Гумата на колата ви гръмна насреща му.

Аз слязох. Не ще и дума, дясното задно колело лежеше на каплата си.

– Някой е откраднал гумата ли? – попита Зелда.

– Не, спукала се е. И е издишала.

– Е, добре, нали имаме резервна?

Имахме. Казваше се Лазар. Беше целият в белези, гладко излъскан, с куп операции на плондера. Използвахме го само за да стигнем до най-близкия гараж, когато някоя от другите четири гуми изпаднеше в безпомощно състояние. Щом намерехме гумаджия, поправяхме пострадалата гума, връщахме я на мястото ѝ и прибирахме Лазар да спи в багажника.

След двацетина минути успях да сглобя крика и да повдигна скърцащата руина на десет сантиметра от земята. Междувременно Зелда ми помагаше с реплики като: „Ако не побързаш, няма да стигнем тази вечер до Вашингтон“ и „Защо не остави крика под задната седалка, за да не се налага да се местя през две минути?“. Докато сваля спуканата гума и сложа на нейно място Лазар, тя вече беше изпаднала в обезпокоителна депресия.

Най-сетне поехме бавно и предпазливо, като се оглеждахме за гараж. Един полицай ни даде най-подробни указания с „изток“ и „запад“, а когато го осведомих, че съм си забравил компаса, ни ги преведе с „ляво“ и „дясно“. Така се озовахме на странно познато място, където надухме клаксона пред табелата „Семеен гараж „Байблик“.

– Гледай ти – промълви Зелда с благоговение. – Отзад е уличката, от която тръгнахме.

А от гаража излезе старият ни познайник с чернеещото от косми и мръсотия лице.

– Върнахте ли се? – изръмжа той цинично.

– Можете да ни кажете, че това е гараж – упрекнах го аз с известна нотка на разпаленост.

Господин Байблик ме изгледа сърдито.

– От’де да знам, че ви трябва гараж?

– Искаме да оправим тази гума.

– Освен това трябва да побързаме – обади се Зелда, – защото пътуваме за...

– Да – прекъснах я аз, – трябва скоро да стигнем до покрайнините. Просто сложете нова вътрешна гума, напомпайте я и я монтирайте на каплата.

След веселяшки пристъп на ругатни господин Байблик се зае за работа. Свали пострадалата гума и презрително ми посочи голяма дупка във външната част, която не бях забелязал. Омаломощен, склоних, че ни трябва нова. Докато я монтираше, двамата със Зелда се забавлявахме, измисляйки имена на останалите гуми. Предните две кръстихме Самсон и Херкулес заради сравнително крепкото им здраве. Отдясно задната ос се охраняваше от престарелия Лазар, покрит с рани, а отляво – от гумено творение с цвят на мулат и неопределена възраст, на което въпреки всичко възлагахме голямо доверие. Имаше петънца, но не и синини. Гласувах за Матусал, но незнайно по каква причина Зелда избра Дядо Коледа. Същия ден му бе писано да преживее такова гротескно приключение, че ако имахме и най-малка представа, щяхме да се спрем на съвсем различно име.

Новата гума бе наречена Дейзи Ашфорд^[5] в мига, в който господин Байблик оповести, че е приключил с изнурителния труд. Аз вече имах чувството, че от дни живея във Филаделфия, Таратайката се е превърнала в недвижим имот и изобщо най-препоръчително би било да си потърсим готвачка и домашна помощница.

– А старата вътрешна? – попита презрително господин Байблик. – Ще ви я хвърля в багажника. Може да я ползвате за пояс, ако ви застигне потоп.

– Не си правете труда – спря го Зелда, на чиято скокливост в момента би завидял сам свети Вит. – Може да я нарежете на кръгчета и да я продавате като дъвка.

– Имам ли вода? – попитах аз.

– Имате много в мозъка – отвърна господин Байблик привидно на мен, но упорито гледайки към Зелда.

Крайно безвкусният коментар прозвуча отблъскващо и на двама ни, така че аз запалих колата и всичко се обви в синкав задушлив дим. Малко по-късно Филадельфия остана зад гърба ни и ние се понесохме по белите пътища на Делауеър под все още искрящите лъчи на слънцето.

^[1] Моделът, с който пътуват Скот и Зелда Фицджералд, е Marmon Speedster от 1918 г., а прозвището, което му дават – Експенсо, буквално означава „Скъпото“ (от англ. expensive). – Б. пр.

^[2] Бъртън Холмс (1870 – 1958) – американски пътешественик, фотограф и кинодеец. – Б. р.

^[3] Хю Мърсър (1726 – 1777) – американски лекар и военен, роден в Шотландия, участник в Седемгодишната война и Американската война за независимост, близък приятел на Дж. Вашингтон. Загива в битката при Принстън на 3 януари 1777 г. – Б. пр.

^[4] Арън Бър (1756 – 1836) – сенатор и вицепрезидент на САЩ. Неколкократно обвиняван в заговори за създаване на независима държава под негово управление, но впоследствие оправдаван. – Б. пр.

^[5] Дейзи Ашфорд (1881 – 1972) – английска писателка, написала най-известния си роман едва на деветгодишна възраст. – Б. пр.